

**İLETİŞİM BİLİMİ EĞİTİMİ SORUNU VE
E.İ.T.İ.A. İLETİŞİM BİLİMLERİ
FAKÜLTESİ MODELİ**

Doç. Dr. Ahmet Haluk YÜKSEL

**1. İLETİŞİM BİLİMİ KONUSUNDA GERÇEKLEŞTİRİLEN
ÇALIŞMALAR-İ.B.F. ÖRNEĞİ**

İletişim Bilimini topluma mal etmek, bu konuda uzmanları ve olaylara iletişim bilimi doğrultusunda yaklaşabilen iletişim bilimcileri yetiştirmek kısacası iletişim bilimi eğitimi vermek kuşkusuz bu konu ile ilgili okullar kurmakla mümkündür. Bu okullardan çıkacak «iletişimci kişilik» sahibi kişiler toplumun her düzleminde görev alabilirler. Önemli olan o kişilerin iletişim kültürü almış olmaları ve olaylara iletişim bilimi çerçevesinde bakabilmeleridir. Kaldı ki, üniversiter düzeyde, her kurum kendi kişilik yapısının temellerini atmalı ve öğrencilerini o doğrultuda şekillendirmelidir. Tıp doktoru kişiliği, ekonomist kişiliği, maliyeci, yönetici kişiliği vb. ilgili kurumların kazandırması gereken en temel özelliştir. Bağlı olarak, iletişim bilimleri eğitimi veren kurumlar da, topluma «iletişimci kişiliğe» sahip bireyler yetiştirme görevini üstlenmelidir. Kaldı ki, iletişimin bireysel ve toplumsal düzlemdeki önemi ile bunların ülkemizin genel amacı olan Atatürkçü Düşünce

Sistemi doğrultusunda bir düzenlemeye ulaşma olgusu ortaya konduğunda, iletişimci kişiliğe sahip iletişim bilimcilerin önemi, çok daha açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde iletişimin, basım ve yayım açısından teknik önemi görülerek ilk olarak Ankara Üniversitesine bağlı Basın ve Yayın Yüksek Okulu kurulmuştur. Ancak bu kurum gördüğü bütün önemli işleve karşın; iletişim bilimi alanında değil, onun bir yönüne eğilerek, daha çok gazetecilik alanında eleman yetiştirmiştir. Bundan başka, İstanbul ve İzmir'de, sinema ve televizyon alanlarında benzer amaçlı okullar açılmıştır.

Türkiye'de iletişim bilimi alanında iletişimci kişiliğe sahip bireyler, başka deyişle «iletişim bilimciler» yetiştirmek amacını güden ilk kurum olan Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisine bağlı olarak 31.5.1980 tarihinden 20.7.1982 tarihine kadar İletişim Bilimleri Fakültesi olarak faaliyet gösteren akademik kurumun geçirdiği aşamalar, ülkemizde iletişim biliminin genel doğrultusunu ve bugün vardığı noktayı anlamak açısından çok büyük önem taşımaktadır. Daha önce de değinildiği gibi, İBF'den önce de, teknik yanılla da olsa, iletişim alanında, Basın-Yayın Yüksekokulları gibi kuramsal ve görgül eğitim ve öğretim üzere kurulmuş eğitim kurumları söz konusu olsa da; herhangi bir özel iletişim uygulaması çevresinde değil de, genel olarak iletişim bilimlerini temel alarak örgütlenen ve bu doğrultuda eğitim ve öğretim vermeyi amaç olarak saptayan ilk kurum EİTİA İletişim Bilimleri Fakültesidir.

İBF'nin temelini oluşturan Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu, planlanan ilk şekli ile EİTİA'ya bağlı üç yıl süreli bir okuldu. Bu okulun kuruluş amacı ise; 1.6.1975 tarih ve 15252 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan okul yönetmeliğinde: «sinema ve televizyon alanlarında, mesleki ve teknik öğretim, eğitim ve araştırma yapıp, bu alanlara özel bilgi sahibi işletmeci, sanatçı, yapımcı, yönetmen, teknik uzman vb. meslek üyelerini yetiştirmektir» biçiminde belirtilmiştir (1). Okul bu yönetmeliğin yayınlanışını izleyen iki yıl bo-

(1) Bu amacı ile okul neredeyse tamamen «teknik» insan yetiştirmeye yönelik bir yapı taşıyor gibi görünebilir. Oysa, yine anılan yönetmelikteki çalışma hedeflerinden bazıları ilgi çekicidir. Okulun baştan beri (adı sonradan İBF olacak) iletişim bilimi eğitimi vermeyi hedeflediğini gösteren ve biraz rastlantısal olmayan çalışma hedeflerinden ilgili olanları şöyledir: «b-Sinema ve televizyon alanlarında araştırma çalışmaları yapıp sonuçlarını yayımlayarak bunları öğrencilerin ve çevrenin yararına sunmak. d-Eğitim televiz-

yunca öğrenime açılma çalışmalarını sürdürmüştür. Bu iki yıl içinde okul öğrenime hazır hale gelmiştir. Okul, o anki durumuyla bağlı olduğu akademi bütçesi içindeki yerini almış, kadroları devletin yetkili organlarının onayından geçerek yasallaşma sürecinin sonuna gelmiştir (2).

Okulun açılmasına karar verildiği günden, dekanının seçilip, organlarının oluşturulması yoluna gidildiği zamana kadar EİTİA' da Sinema ve Televizyon kültürünün Türk Yüksek Öğretimine ciddi bir kurum aracılığıyla sağlanması yolunda önemli birikim elde edilmiştir (3). Bu birikim okulun kuruluş amacının istenen doğrultuya çevrilebilmesinde bir adım daha atılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda okulun amacı resmen şu şekli almıştır: «Yüksek okulun amacı, sinema, televizyon, basın, yayın ile diğer görsel bilim ve sanat dallarında, mesleki ve teknik öğretim, araştırma ile buna bağlı sosyal ve kültürel geliştirme çalışmaları yaparak, bu alanlarda gerekli bilgi sahibi uzmanlar yetiştirmektir» (4).

Bu değişiklikle, okulun amaçlarında görülen genişleme ve gelişme ilginç bir biçimde iletişim bilimleri doğrultusuna kayma eğilimi göstermektedir. Bunu da İBF'nin önemli bir belirteci olarak görmek gerekir. Başlangıçta, bir teknik uzmanlık eğitimini amaçladığı izlenimini veren kurum, ilgi alanını «sosyal ve kültürel gelişmeleri» de içine alacak bir biçimde genişletmektedir. Bu düzenlemenin akademik gerekçelerini, anılan Kuruluş Raporunun; «Sinema-Televizyon ve Basın Yüksek Okulunun Açılmasına Temel Olmak Üzere Düzenlenen Politikalar» başlığı altında bulmak mümkündür (5): «3- Öğretim programları «Genel Kültür» ve «Uzmanlık» olmak üzere iki kesimde düzenlenmelidir. Gerek sinema-televizyon ,gerek basın-yayın alanı hemen birinci yıldan uzmanlık ça-

yonu, radyo, çeşitli yayınlar, film vb. haberleşme araçları ile, sinema ve televizyon alanlarındaki sorunları, gelişmeleri ortaya koyan kongreler, seminerler, yarışmalar vb. çalışmaları düzenlemek.» Bu hedefleri kısaca; «öğrencileri ve çevreyi iletişim alanında daha bilgili kılmak» olarak özetlemek yanlış olmaz. Bu durumda, okulun adının neden ilk kuruluştan başlayarak İBF olmadığı sorusu akla gelebilir. Belki de, o dönemde toplumsal şartlar buna elvermemiş olabilir. Bazı kişilerde hemen uyanıvereceği konusunda hiç şüphe olmayan «ne olduğu belirsiz» iletişim bilimi kavramı yerine, daha bilinen ve o nedenle daha yakın gelen «Sinema-TV Y.O.» adı ilk aşama olarak uygun görülmüş olabilir.

(2) İNAL CEM AŞKUN, *Sinema-Televizyon ve Basın Yüksek Okulu Kuruluş Raporu* (Teksir), Eskişehir: 1977, s. 2.

(3) A.g.k.

(4) Anılan değişiklik için bkz.: Resmi Gazete, Sayı: 1 16037, tarih 24.8.1977.

(5) AŞKUN, *Kuruluş Raporu*, s. 8.

lışmalarına başlayarak, istenen ğretim ve eğitim amaçlarına uzmanlık kültürünün edinebilmesi için bu kültürün bağlı olduğu genel kültür dallarında da öğrencilerin ğretim ve eğitim görmesini zorunlu kılmaktadır.» Bu politika ilkesinin, kuruluş raporundaki ders programlarından da kolayca anlaşılabilereği gibi, eğitim ve öğretimin planlanmasında önemli bir rol oynadığı ve kültür derslerine ayrılan payın hiç küçümsenmeyecek bir düzeyde tutulduğu görülmektedir. Başka deyişle, her ne kadar ilk bakışta okulda uzmanlık konularına ağırlık veriliyor gibi görünüyorsa da, bařlanđıktan itibaren iletişim bilimlerine belli bir yönelişin olduğu da açıktır.

İlk kuruluş tarihi 1.6.1975 olan, iki yıllık hazırlık döneminden sonra 1977 yılında eğitim-ğretim çalışmalarına başlayan Sinema-Televizyon Yüksek Okulu aslında belli bir amaca ulaşmanın ilk basamağıdır. İkinci basamak ise Televizyon ile ğretim ve Eğitim Fakültesidir (6). Oldukça yeterli bir hazırlık dönemi ve güçlü bir politika birikimiyle toplumun kültür yaşamına katılan Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu, ulaştığı yapı ve başarı ile, daha bařlanđıta Akademinin önceden kurma kararını aldığı, ancak çalışmaya şartlar elvermediği için geçirmediği Televizyon ile ğretim ve Eğitim Fakültesini (TEF) geekleştirme olanağını yaratmıştır (7). Başka deyişle okul artık bir fakülte yapısına kavuşturulmuştur. Okulun kurucu dekanı olan Prof. Dr. İnal Cem AŞKUN'un konu ile ilgili aşağıdaki değerlendirmesi, kurumun daha sonraki yapılanmaları için de çıkış noktalarını, belirteçleri ortaya koyucu niteliktedir (8).

(6) Aslında okulun bařlanđı aşaması teorik-pratik hazırlıklar anlamında çok daha eskilere dayanmaktadır. lke televizyonun girmesinden sonra EİTİA'da bu aracın eğitimde kullanılması dşuncesi ortaya kmıştır. nce, kk bir verici ile Eskişehir halkına TV yayınları yapılmıştır. Sonra bunu kurumsallaştırmak amacıyla 1.10.1972 tarih ve 14293 sayılı Resmî Gazetede yönetmeliği yayınlanan «Televizyon ile Eğitim Enstitüsü» kurulmuştur. 1974'de Federal Almanya teknik yardımı kapsamına alınan ETV, renkli sisteme dayalı ve imkanları çok geniş bir eğitim teknolojisini elde etmiştir. S.T.Y.O.'na temel oluşturan bir diğer çalışma sinema alanında geekleşmiştir. Bu konuya ise, 9.8.1973 tarih 14559 sayılı Resmî gazetede yönetmeliği yayınlanan «Kültürel alışmalar ve evre Eğitimi Enstitüsü (AKÇE)» içindeki «Sinema Eğitim ve Geliştirme Merkezi (AKSE) ile «Sinema Klbnn» yarattığı gle girilmiştir. Bu g, EİTİA'da TV'nin yanında onun temeli olan sinema kültürünü etkili bir birikime ulaştırmıştır. Bu iki olayın kavşağında, diğer bir' deyişle buluşma yerinde EİTİA, Sinema ve Televizyon Yüksek Okulunu kurma görevini 1975'de yerine getirmiştir. Bu konuda geniş bilgi için bkz.: İNAL CEM AŞKUN, «Türk Kültür ve Sanat Yaşamının Yeni Bir Kurumu: Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu», Kurgu, Sayı: 1, E.İ.T.İ.A. Yayınları No: 210/136, Eskişehir: 1979, s. 2.

(7) A.g.k., s. 22.

(8) A.g.k.

«Gerek kendi asıl işlevleri, gerek bağlı işlevleriyle Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu, herşeyden önce yüksek düzeyli bir yapı sağlamlığında topluma katılmıştır. Yetiştireceği öğrencileri, yapacağı yayınlar, yürüteceği bilimsel ve genelinde kültür ile sanat alanındaki çalışmalarla, devletten aldığı topluma en iyi bir biçimde verebilecek bir birikimi kısa sürede elde etmiştir. Önemli olan bundan sonraki yaşamında, etkinliğini yitirmeden çalışmalarını sürdürmesi; Türk Kültürü ve Sanatı için çok yönlü yaratıcı kaynak olabilmesidir. Başlangıcın umut verici olması, doğal olarak gelecekte de umutlu olunabilmesi sonucunu yaratmaktadır. Dileğimiz, okulun çatısı altına girdiği fakültesiyle birlikte bu yolda gelişmesidir.»

Daha önce, Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu dışında; temel amacı kitlelerin başta televizyon olmak üzere çağdaş eğitim teknolojisi ile eğitilmesi biçiminde belirlenen ve buna göre kuruluşu planlanan TÖEF, kendisine EİTİA'nın Sinema ve Televizyon, Yabancı Diller Yüksek Okullarının bölüm örgütlenmesi ile bağlanması, buna Basın-Yayının da katılmasıyla alanını genişletmiştir(9). Başka deyişle okulun çalışma alanı, daha önce de değinildiği gibi, bugün artık çağdaş bilim dallarının başında yer alan İletişim Bilimleri alanına kaymıştır. Eğitim-öğretim, araştırma konuları iletişim bilimlerine kayan fakültenin isminin TÖEF olarak devam etmesi dikkat çekici bir tutarsızlık olarak ortaya çıkmıştır. EİTİA, yenilik ve değişmeye açık yapısal özelliği gereği, çalışma alanı artık tamamen iletişim bilimlerine giren Fakültenin adını, 1980 yılının Mayıs ayında İletişim Bilimleri Fakültesi (İ.B.F.) olarak değiştirmekte duraksama (tereddüt) göstermemiştir (10). Bir noktayı önemle vurgulamak gerekmektedir. Sinema ve Televizyon Yüksek Okulunun kurulduğu 1975 yılından, okulun İletişim Bilimleri Fakültesine dönüştüğü beş yıllık süre içinde geçirdiği üç kurumsal değişmeyi hiçbir şekilde özentisi, zorlama ya da yapay eğilimler olarak görmemek gerekir. Bu dönüşüm çiçeğin meyvaya dönüşmesine benzer bir biçimde, kurumun doğal gelişme hızına EİTİA'nın uyum göstermesiyle gerçekleştirilmiştir.

Önceki yıllarda Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu, Televizyon ile Öğretim ve Eğitim Fakültesi (TÖEF) adlarıyla bilinen İleti-

(9) İNAL CEM AŞKUN, «T.Ö.E.F.'den İletişim Bilimleri Fakültesine», Kurgu İ.B.F. Dergisi, Sayı: 3, E.İ.T.İ.A. Yayınları: 229/151, 1980, s. 2.

(10) A.g.k.

şim Bilimleri Fakültesi (İBF) 1980 yılında, kendi özgün adıyla Türk yüksek öğrenim ve akademik yaşamında yerini almıştır. İletişim Bilimleri adı, Fakülteyi yalnız bir Sinema-TV ya da basın-yayın okulu olmanın çok ötesindeki öğretim, eğitim ve araştırma alanlarına boyutlandırmaktadır.

İ.B.F. yönetim politikasını belirleyen Fakülte ve Yönetim Kurulları ile Dekanlık, aldıkları kararların yönünü, özellikle Fakültenin kurumsal kişiliğini güçlendirmesi noktasında saptamıştır (11). Söz konusu kişilik çizgisi, fakültenin İBF oluşuna dek geçen süreçte daha da belirginleştiği için; artık İBF öğrencisi, öğretim üyesi, asistanı, yöneticisi ve diğer görevlileri ile bu çizgi etrafında toplanmış; ona uyum gösterme yeteneğini kazanmış güçlü bir toplumsal yapı olarak belirlemiştir (12). Bu anlamıyla, kısaca «iletişimci kişilik» olarak adlandıracağımız yapı sadece öğrencilerde değil, «kişiliği iletişimi temel almış» bütün İBF'de ortaya çıkmıştır (13).

Bütün fakülte bünyesinde beliren ortak kişilik yapısının ortaya çıkmasına, okul yönetiminin dışında etki eden bazı öğe ve araçlara da değinmek gerekmektedir. Okul yönetimi ve dekanlık baştan beri izlediği kararlı tutum ve politikalarla bu kişiliği şekillendirirken; bu şekillenmeye yardımcı olacak araç ve öğeleri de yaratmayı aynı politikalar bağlamında ihmal etmemiştir. Çağdaş, yönetime katıcı ve Atatürkçü Düşünce Sisteminin yaklaşımlarıyla ortaya çıkan yönetim politikaları İBF'yi alanındaki tek ve önder kuruluş haline getirmiştir.

İletişimci kişiliğin oluşmasına ortam sağlayan diğer bir kurum EİTİA bünyesinde yer alan AKÇE'dir. Genelde Eskişehir'in de kültür ve sanat yaşamına, tüm sanat dallarındaki halka açık gösterim ve uygulamaya dönük çalışmalarla katkılar sağlayıp, canlılık getiren AKÇE; akademi öğrencilerine ve özellikle de İBF öğrencilerine büyük katkılar sağlamıştır. Bünyesindeki, sinema, tiyatro, fotoğraf, halkbilim, müzik (halk müziği, Türk sanat müziği) kulüpleri ve eğitim birimleri ile, İBF öğrencileri için AKÇE, iletişim bilimleri uygulama laboratuvarı yapısını göstermiştir. Bir başka açıdan ise, öğrenciler bu kurumdaki birlikte çalışmalarıyla belli bir birlik, beraberlik ve arkadaşlık ortamına girme imkanını bulmuş-

(11) A.g.k., s. 28.

(12) A.g.k.

(13) İNAL CEM AŞKUN, «BAKAÇ Çıkarırken», Bakaç, İletişim Bilimleri Fakültesi Bülteni, Sayı: 1, Eskişehir: 1981, s. 1.

lardır. Bu ise, temelde bir ekip çalışması niteliği taşıyan sinema ve televizyon konusundaki konularda da belli bir olumluluğu beraberinde getirmiştir.

Bu anlamda, Sinema ve Televizyon Yüksek Okulu için ilk basamak olarak nitelendirilebilecek, Televizyon ile Eğitim Enstitüsü (ETV) yine İBF'nin ortaya çıkardığı iletişimci kişiliğin teknik boyutunu oluşturmuştur. Bugün bile, Türkiye'de hiçbir ilgili öğrencinin elde edemeyeceği teknik imkanlar, gerek EİTİA, gerek İBF yönetimlerinin yeniliğe açık ve daha iyiye ulaşmak için hiçbir fedakarlıktan kaçmayan anlayışlarına koşut olarak, belli bir plan ve esaslar çerçevesinde öğrencilerin kullanımına verilmiştir. Uzman teknik personelin gözetiminde, geleceğin kitle iletişimi alanında hizmet görecektir iletişim bilimcilerin teknik açıdan yetkin duruma getirilmeleri, ETV kurumu yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

Fakülte içi ve dışı iletişimi sağlayan basılı araçlar, yine iletişimci kişiliğin oluşmasında rol oynayan diğer öğelerdir. Fakülte dergisi olan KURGU, iletişim biliminin yeni gelişmeye başladığı ülkemizde, bu konudaki gelişmeleri duyuran akademik bir yapı taşımaktadır. Konuyla ilgili özgün çalışmalara, çevirilere, araştırmalara ve haberlere yer verilen dergi, çok önemli bir bilimsel işleve sahiptir. Kurgu dergisinde yayımlanan yazıların Türkiye'de çoğunlukla ilk kez yayınlanmış olması, Türkiye'de iletişim biliminin gelişmesi ve bu konudaki araştırmalar açısından büyük önem taşımaktadır.

Kurgu dergisi dışında, daha çok öğrencilere yönelik bir yapı taşıyan bir bülten olan BAKAÇ da, öğrencilerin istenen doğrultuda gelişebilmeleri ve fakültenin iç iletişimini sağlamaya yöneliktir. Bültenin amacının Fakülte Dekanı Prof. Dr. İnal Cem AŞKUN şöyle dile getirmektedir (14): «Bakaç, fakültemizin toplumsal iletişim görevi olan bir başka süreli yayını olacaktır... Öğrenci iletişimine yoğunluk tanıyan ve yine eğitim amaçlı bir çabayı temsil edecektir. Önemli olan, çevresi sınırlı da olsa, öğrencilerin ve diğer fakülte ilgililerinin sınırlı çevreyle iletişim bağıntısını kurmaktadır. Böyle bir bağıntı içinde eğitim ortamının üstünlükleriyle başarısını kanıtlayanlar, ileride geniş çevrenin iletişim araçlarını çok daha kolaylıkla kullanabileceklerdir. Yönetim ve eğitim, bir öğretim kurumunun öğrenci kesiminde, tutarlı işbirliği dengesine getirildiğin-

(14) A.g.k.

de, kuşkusuz bu işbirliği ortamının, öncelikle öğrencilere kazandıracacağı yetenek, olgunluk, bilgelik düzeyi paha biçilmez bir değerde olacaktır». Bu bülten çıktığı sürece, yine fakülte içi haberlere, öğretim elemanlarının ve daha çok öğrencilerin kendi konularına ilişkin çalışmalarına yer verilmiştir.

Fakülte içinde her bağlamda gelişen yüz-yüze iletişim de yine aynı hedefe; öğrencilere iletişimci kişilik kazandırma hedefine yönelikti. Öğrencilerin gerek okul yönetimiyle, gerek öğretim elemanlarıyla olan iletişiminde bütün kanallar her zaman açık tutulmuştur. Bu durum öğrencilere birçok akademik yarar sağlamanın yanı sıra bir de, kendilerinden yüksek konumda bulunanlarla ilişkilerini düzenlemede büyük yararlar sağlamıştır.

Son olarak, yine yönetim politikası gereği düzenlenen ulusal ya da uluslararası düzeydeki seminerler de öğrencilerin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

Okul içindeki bu tür bir yönetim yapısı ile bunun uzantısı olan iletişim ağı bu okulu o dönemlerde yaygın olan kısır, anlamsız ve zararlı siyasi ortamın dışında tutma başarısını göstermiştir.

Bu önemli uygulama bilgilerinden sonra bir de İBF'nin iletişim bilimci yetiştirme çabalarının kuramsal temellerine bakmak gerekmektedir. İletişim bilimi eğitim ve öğretimini, yalnızca bugün bilinen iletişim tekniklerinin ve süreçlerinin öğretilmesine yönelik bir uzmanlık programı olarak düzenlemek, bu bilimin bugün kazandığı toplumsal boyut ve önemi gözardı etmek olacaktır. Bunun karşıtı olarak, yine anılan eğitim-öğretimi bugün kullanılan iletişim tekniklerinden, yürürlükte olan iletişim süreçlerinden ve bunlara ilişkin uygulamaların bilgisinden kopuk bir şekilde ele alınması, bu kez de tamamen toplum bilim alanlarına kaymayı beraberinde getirecektir. Her iki ucun da yanlış ve eksik olduğunun bilincinde olan İBF yönetimi bunların uygun ve dengeli bir bileşkesini ders programlarına yansıtmıştır (15). İBF ders programında da görülebileceği gibi; davranış bilimleri (psikoloji, toplumbilim, sosyal-psikoloji, kültürel antropoloji) ilgili hukuk dalları, ilgili ekonomi bilgisi, yabancı dil, Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Devrim Tarihi ile iletişim bilimi kapsamında; iletişim felsefesi, iletişim kuramları, kitle iletişim kuramları, iletişim araştırması ve teknikleri,

(15) İBF'nin anılan ders programı ve bu konuda geniş bilgi için bkz.: AŞKUN, «TÖEF'den İletişim Bilimleri Fakültesine», s. 13-17.

kitle iletişim teknolojileri ve iletişim sanatları başlıkları öğrencilere belli bir denge ve tutarlık içinde verilmiştir. İletişim bilimi kapsamında yer alan başlıkların dışındaki disiplinlerin tanımları bilinmektedir. Ancak bunların kapsamı da genel amaca uygun olarak düzenlenmiştir. İletişim bilimi kapsamında sıraladığımız genel başlıklar bir çokalt başlığa ayrılmaktadır. Örneğin; iletişim sanatlarının grafik sanatlarından video art'a uzanan geniş bir alt başlıklar çerçevesi söz konusudur.

Şimdi kısaca, iletişim bilimi çerçevesinde yer alan bu ana başlıkların eğitsel gerekçelerini ve amaçlarını ele almak gerekmektedir (16). Bunlardan ilki olan iletişim felsefesini; iletişim alanında kazanılan başarıları bir anlam bütünlüğüne kavuşturmayı amaçlayan zihinsel çabaların bir bütünü olarak görmek mümkündür. Bu bağlamda iletişim felsefesinin asıl görevi olarak karşımıza, cevapların değil soruların ne olduğunu araştırmak çıkmaktadır. Kısacası, iletişim felsefesinin gerçekleştirmeye çalıştığı, aslında genel anlamda felsefe disiplininin ilk ortaya çıkışından bu yana toplumsal yaşamda yaptığının iletişim bilimi alanında özelleştirmek olarak ele alınabilir. Bir eğitim ve öğretim konusu olarak iletişim felsefesinin amacı ise, öğrencide, iletişim bilimi bağlamında felsefe kültürüne dayanan bir eleştirel bilinç uyandırmak ve bu bilinci diri tutmanın yollarını aramaktır.

İletişim kuram(lar)ı, farklı iletişim süreçlerinin tümünün, ya da olabildiğince büyük bir çoğunluğun çözümlenmesinde ve bu süreçlere etkin olan bir takım düzenliliklerin ortaya çıkartılıp bilimsel bir açıklamaya kavuşturulmasında kullanılabilecek genel kavram ve modellerin geliştirilmesi çabalarına yöneliktir.

Bu kadar geniş bir alanı içine alan bir bilimsel etkinliğin tek bir kuramsal yapı içinde toplanması imkansız olmakla birlikte, iletişim kuram(lar)ı, kullanılacak bilimsel kavram ve yöntemleri sonul bir birleşme doğrultusunda düzenleştirmekten de geri durmaz. Buna bağlı olarak, iletişim kuram(lar)ı, iletişim felsefesiyle sürekli ve köklü bir ilişki içinde bulunmaktadır. İletişim kuramı, nitelik ve nicelik olarak birbirinden çok farklı ortamlarda gelişen iletişim süreçlerinin arkasında bulunan düzenliliklere bilimsel anlamda

(16) Geniş bilgi için bkz.: NABİ AVCI, İletişim Düşüncesinin Gelişimi, Eğitim ve Öğretim Boyutları ile Bir Model Denemesi, Yayınlanmamış Doktora Tez Çalışması, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir: 1986, s. Model 9-15.

açıklamalar getirmede, temel olarak «davranış bilimleri»nin kavram ve yöntemlerinden yararlanır. Dolayısıyla iletişim kuramının akademik bir disiplin olarak varlığında en büyük dayanaklardan birisi olarak davranış bilimleri karşımıza çıkmaktadır.

Sözü edilen başlıklardan birisi olan kitle iletişim kuramları çerçevesi içinde toplanan bilimsel etkinlikler alanı, aslında iletişim kuramları içinde de alınabilir. Ancak, kitle iletişimi alanında yapılan çalışmalar bugün, kitle iletişim kuramlarının ayrı bir kuramsal çerçeve içinde örgütlenmesini gerektirecek boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, konusu toplumsal yapı ile iletişim arasındaki etkileşim olan kitle iletişimi için geliştirilen kuramların, yalnızca iletişim kuramının bulguladığı düzenliliklerin toplumsal düzleme uyarlanması ya da çevirilmesi (tercüme) değil; bir bütün olarak iletişim kavram ve modellerinin kitle bağlamında yeniden üretilmesi olduğu söylenebilir. Bu ise, yalnızca bir içerik gelişmesi ya da iletişime konu olanların nicelik olarak fazlalaşması anlamına gelmez. Sonuç olarak kitle iletişim kuramları, daha önce toplumbilim gibi başka disiplinlerin egemen olduğu bir alanda, yeni bir bakış açısının, yeni ve farklı bir takım bulgulama çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, kitle iletişim kuramlarının asıl amacı, günümüz dünyasında geleneksel iletişim ortamlarından zorunlu olarak kopan insanların, çağdaş kitle iletişim teknolojilerinin en son örnekleriyle karşı karşıya gelmelerinden ortaya çıkan toplumsal sorunların incelenmesidir.

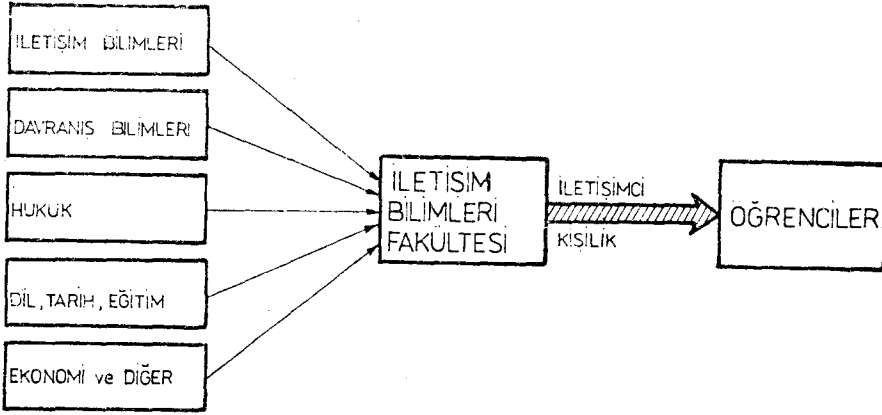
İletişim araştırmaları başlığı altında toplanan bilimsel etkinlik alanı, iletişim bilimleri öğrenimi gören öğrencilerin, bilimsel bilgilerin nasıl sağlandığının yöntemlerini öğrenmesini sağlayacak bir yapı taşır. Bu başlık altında verilen ders, kuramsal gelişmenin ve bütünleşmenin yolunu tıkamadan, yönetimbilimsel kapalılığa düşmeden öğrencilere araştırma teknik ve yöntemlerini göstermek durumundadır.

Kitle iletişim teknolojileri ana başlığı ise, her türlü basılı, görsel ve işitsel kitle iletişim aracının kullanılmasına ilişkin teknik, uygulamalı bilgi ve beceri için kullanılmaktadır. Anılan bu ana başlık, sözkonusu kitle iletişim araçlarının kullanımı için gerekli olan her türlü bilgi ve beceriyi kapsayacak şekilde pek çok alt başlığa bölünebilir.

İletişim sanatları kavramı da, bugünkü toplumsal yapılanma içerisinde artık, iletişim bilimi çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu

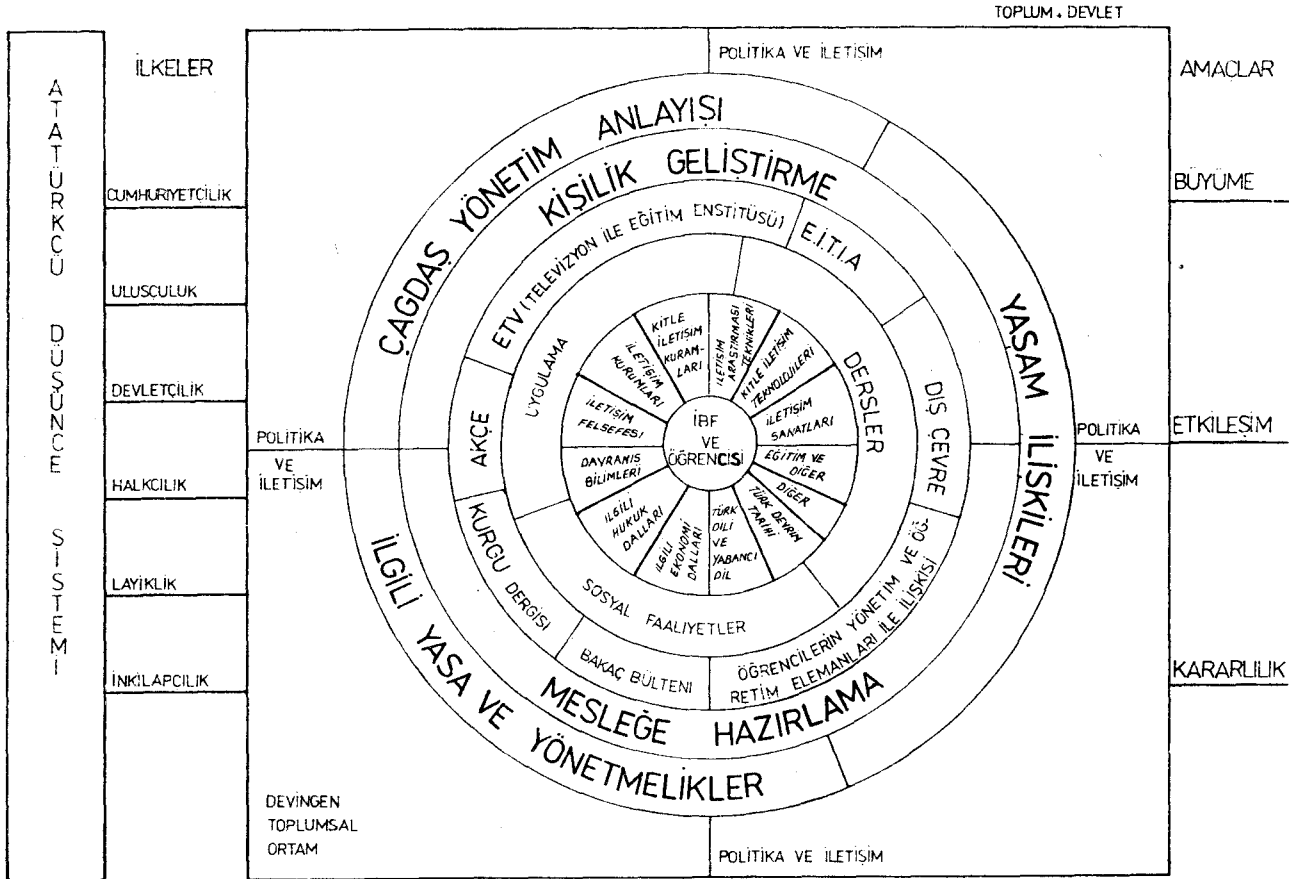
kavram içine; grafik sanatları, tiyatro, müzik, plastik sanatlar'dan videoart'a kadar olan sanat dallarını dahil etmek mümkündür. İletişim bilimi bu anlamda, anılan estetik yapıların hangi bağlamda çözümlenebileceğini ve toplumsal yapıyla hangi düzlemde ilişkilendirileceği ile ilgilenirken; bir yandan da, bu estetik yapıların, birer iletişim süreci olarak nasıl oluştuklarını, bir başka deyişle, «anlam yaratma»yı hangi ilkeler ve kurallar içinde başardıklarını da incelemektedir.

Bu bilimsel disiplinler, İBF bünyesinde, hazırlanan ders programları yardımıyla, Türk toplumsal yapısı da ölçüt alınarak öğrencilere aktarılıyordu.

ŞEKİL 1 : İ.B.F.'nin Çalışma Temeli.

ŞEKİL 1'de görüldüğü gibi, «iletişimci kişilik» yapısının öğrencilere kazandırılması; İBF kurumunun belli bilimsel disiplinleri ve dış uyaranları alıp, bunu ulusal özellikler de taşıyan bir yapıya kavuşturması özgün bir yönetim anlayışı ile gerçekleşiyordu. Başka deyişle, İBF ve yönetimi kendi amaçları ve koşulları bağlamında son derece özgün olmalıydı.

ŞEKİL 2 : İ.B.F.'nin «İletişimci Kişilik» Veren Eğitim Ortamı.

Ancak, İBF'nin öğrencilerinde bir «iletişimci kişilik» oluşturmalarının boyutları daha karmaşık bir ilişkiler ağını gerektiriyordu. ŞEKİL 2'deki çizimde de görüldüğü gibi, konuya sistem yaklaşımı ile bakacak olursak, İBF'nin «iletişimci kişilik veren (ya da geliştiren)» eğitim ortamı sisteminin temellerinde, Türk toplumunun bütün kurum ve sistemlerinde olan (ya da olması gereken) Atatürkçü Düşünce Sistemi ve ilkeleri yer almaktadır. Başka deyişle, kurum; amaçları, yönetim anlayışı ve politikaları hep Atatürkçü doğrultuda şekillenmektedir. Daha önce de değindiğimiz bilimsel disiplinler, bu sistem içinde İBF'yi ve öğrencilerini biçimlendiren etmenlerden birisidir. Bunlar, destekleyici çalışmalar olarak adlandırabileceğimiz uygulama çalışmaları ve alanla ilgili sosyal faaliyetler yardımıyla güçlendirilmektedir. İletişimci kişiliğin biçimlenmesine yardım eden diğer etmenler grubu ise; uygulama çalışmalarının yapıldığı ETV, sosyal faaliyetlerin içinde gerçekleştirildiği AKÇE, bilimsel katkılarıyla KURGU dergisi, kurum içi haberleşmeyi sağlama bağlamında BAKAÇ bülteni, öğrencilerin yönetimle ve öğretim elemanlarıyla olan iletişim ve etkileşimleri, kurumun içinde işlev gördüğü EİTİA'nın çağdaş ve her anlamda destek sağlayıcı yönetim yapısı ile, son olarak kurumun ve öğrencilerin dış çevre ile çeşitli yöntemlerle, değişik düzlemlerde geliştirdiği ilişki ağıdır. Dış çevre ilişkileri kapsamına: diğer benzer kurumlarla, sinema-TV alanında işlev gören kurumlar, ulusal ve uluslararası düzeydeki seminerlerle sağlanan ilişkiler, öğrencilerin ve yöneticilerin diğer kişilerle olan ilişkileri girmektedir. Sistemin iç amaçları istenen kişiliği geliştirmenin yanında mesleğe hazırlamadır. Aslında, öğrencilerin kurum yoluyla yeniden biçimlenen kişilik yapıları mesleksel çalışmalarını da şekillendirecektir. Mesleğe hazırlama ise, bir bakıma «kitle iletişim teknolojilerini» yetkinlikle kullanma becerisini kazandırma anlamını taşımaktadır. Tüm bu çaba ve çalışmalar ise; ilgili yasa ve yönetmelikler, okulun özgün ve çağdaş yönetim yapı ve anlayışı ile genelde yaşam ilişkileri tarafından biçimlendirilmektedir. Devingen toplumsal yapı içinde işlev gören bu sistem, bir bakıma ulus ve devletin birlikte oluşturduğu üst-sistemin bir alt-sistemi niteliğini taşımaktadır. Bütün olarak, İBF'nin «iletişimci kişilik» veren eğitim ortamı sisteminin genel amaçları ise; büyüme ve gelişme, bunu gerçekleştirirken diğer sistem ve alt-sistemlerle etkileşimde bulunma ile ilk iki amacı gerçekleştirirken belli bir kararlılık göstermedir.

Buraya kadar oldukça ayrıntılı bir biçimde, yapısı, işlevleri, amaçları ve programı ele alınmaya çalışılan İletişim Bilimleri Fakültesi, bir süre sonra, toplumsal koşulların dayatmasıyla, yapısı ve amaçları yeniden tanımlanan Açıköğretim Fakültesine dönüşmüştür.

A. İ.B.F.'nin A.Ö.F.'ne Dönüşümü

İletişim Bilimleri Fakültesi; 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile ilgili olarak çıkarılan ve 20 Temmuz 1982 tarih ve 17760 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan «Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname»nin 21. Maddesinin «c» bendi hükümlerine göre Açık Öğretim Fakültesine dönüştürülmüştür. Bu değişiklik, sözkonusu kurumun temel amaçlarının da yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir.

Bunun sonucu olarak, o güne kadar iletişim bilimi ile özellikle sinema-televizyon alanlarına yönelik bir uzmanlık eğitimi politikasını bünyesinde uyumlu ve dengeli bir biçimde bağdaştırmaya çalışan kurum; bu tarihten başlayarak, yeni kurulan ve kitlelere uzaktan öğretim verme amacıyla örgütlenen Açık Öğretim Fakültesine -bir anlamda- destek hizmetler sağlayan bir uzmanlaşma eğitimine ağırlık vermeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak, Açık Öğretim Fakültesinin «örgün bölümü», dört bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler; Sinema-Televizyon Bölümü, Basım ve Yayımcılık bölümü, İletişim Sanatları Bölümü ile Eğitim İletişimi ve Planlaması bölümleridir.

Yukarıda görülen bölümlerin ders programlarının incelenmesi ile de görülebileceği gibi, İletişim Bilimleri Fakültesinin bütünlük programı bu bölümlerin uzmanlaşmaya yönelik programları arasında «paylaşılmış» durumdadır (17). Bu bağlamda, İletişim Bilimleri Fakültesi ile Açık Öğretim Fakültesinin örgün bölümü arasındaki en belirgin fark, iki yapının amaçlarının ayrı biçimlerde tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu farklılık, içinde bulunan toplumsal yapının eğitim problemine çözüm olarak ortaya çıkan Açık Öğretim Fakültesinin örgün bölümlerinde, fakültenin

(17) İ.B.F. ve A.Ö.F. ders programları konusunda bkz.: AHMET HALUK YÜKSEL Atatürkçü Düşünce Sisteminde Kültürel İletişimin Modele Dayalı Boyutları, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yay. No: 123, Eskişehir. 1987, s. 417-440.

eleman gereksinmesini karşılamak amacıyla öğrencilerin İBF'den farklı biçimde, uygulamaya ağırlık verilerek yetiştirilmesidir.

Açık Öğretim Fakültesi örgün bölümleri, yukarıda da değinildiği gibi; başta Açık Öğretim Fakültesi yaygın bölümünde çalışmak için, sistemin dışına uzmanlık ve uygulamak çıktıları sağlamak amacıyla örgütlenmiş öğretim kurumlarıdır (18). Bu niteliğiyle de sözkonusu bölümler, iletişim bilim bağlamında ele alan ve fakültenin amaçladığı «iletişimci kişilik» yetiştirmeye yardımcı olan diğer öge ve politikalarla birlikte değerlendirerek işlev gören İletişim Bilimleri Fakültesinden farklı hedeflere sahiptir.

Burada, İletişim Bilimleri Fakültesi ile Açık Öğretim Fakültesinin birbirine olan üstünlükleri ya da eksiklikleri tartışılmamaktadır. Kaldı ki, bu tür bir tartışma bilimsel bir temele de oturtulamaz. Çünkü, her iki kurumun yapıları ve amaçları birbirinden temelde ayrılmaktadır. AÖF örgütlenmesinin yaygın bölümü bugün Türkiye'nin eğitim problemini çözmek gibi yaşamsal bir göreve sahiptir ve sekiz yıllık deneyim bunun büyük ölçüde başarıldığını göstermektedir. Aynı çatı altında yer alan örgün bölümler ise, bu görevin yerine getirilmesinde çalışacak programcı, yönetmen, vb. gibi uzman teknik personelin yetiştirilmesi gibi akılcı bir esasa sahiptir. Bu iki yapılanmanın bir arada bulunmasında bu bağlamda yararlar vardır. Bu açıdan bakıldığında bu örgütlenme büyük ölçüde yararlı ve doğrudur. Ancak; toplumsal iletişimin kuramsal temele oturtulup, düzenlenerek işlerliğe kavuşturulması, İletişim Bilimleri Fakültesi gibi bir yapılanmaya sahip; iletişimi bilim olarak ele alıp, uygulamadan da kopuk olmayan iletişim bilimciler yetiştirmeyi hedef alan bir kurumu da mutlak gereksindirmektedir. Nasıl yönetim konusundaki problemler yönetim bilimi yardımıyla çözülebiliyorsa; toplumsal iletişim problemleri de iletişim bilimi yardımıyla çözülebilir. Bu anlamda, iletişim bilimini kuramsal ve toplumsal temele oturtmayı hedef alan İletişim Bilimleri Fakültesi yapısındaki üniversiter kurumlar toplumun temel gereksinmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

(18) AVCI, s. (Model 4).